

100. yıldönümünde Milli Mücadele: 12 tez

Sungur Savran

Bu yıl 19 Mayıs ile birlikte Türkiye burjuvazisinin Milli Mücadele'nin 100. yılı anmaları başladı. Erzurum Kongresi, Sivas Kongresi ve benzeri vesilelerle kutlamalar devam ediyor. 29 Ekim 2023'e kadar da devam edecek elbette. Bu anmalar, cumhuriyetin anlam ve önemini işçi sınıfının, bütün halkın ve elbette genç kuşakların gündemine yerleştiriyor. Dört yıl sürecek bir dönem boyunca bu meseleler tartışılacak.

Sosyalist solun bu konularda kafası inanılmayacak derecede karışık. Milli Mücadele, emperyalizm, soykırım, cumhuriyet, devrim, burjuva devrimi, bu kavramların çoğu herhangi bir somut içerik taşımadan kullanılıyor. Bu kafa karışıklığının temelinde solun Marksizmi neredeyse bütünüyle terk etmiş olması yatıyor. Kimi "aydınlanma", "laiklik", "modernleşme" gibi burjuva kavramlarına mutlak değerler atfedip tam bir Kemalizm güzellemesini solculuk zannediyor. Kimi ise ulusal baskıya karşı durmayı tarihin tek önemli kategorisi haline getiriyor ve ne emperyalizme karşı mücadeleyi tanıyor, ne cumhuriyetin saltanat rejimi karşısında görelî tarihi önemini, ne inançlar arası kardeşliği geliştirdiği, yani bir inancın diğerini ezmesine karşı bir barikat oluşturduğu ölçüde (ölçüde diyoruz, cumhuriyeti inşa eden kadrolar mükemmel bir laik sistem kurdu demiyoruz!) değerli olan laikliği.

Solun bir bölümü Milli Mücadele'nin yıldönümlerini değerlendirmenin karşısına, onlara sırtını çevirip, Türkiye tarihinin ister o döneminden olsun, ister başka bir döneminden, soykırım, pogrom, ulusal baskı türü olayları anlatmayı çıkarma

yolunda bir karara varmış. Böylece, milliyetçiliğe karşı çıkmış oluyor. Örneğin, Atatürk'ün 19 Mayıs'ta Samsun'a çıkmasının 100. yıldönümü mü geldi? Modern Türkiye tarihi tartışmalarında çok merkezi rol oynayan, en azından sembolik önemi üzerine tartışılmaya degecek bu olay karşısında bu solun söyleyeceği hiçbir şey yok. Açıklamaya bile zahmet duymadan o dönemde derhal "Pontus soykırımı"nı dolaşıma sokuyorlar. (Bu meseleye aşağıda döneceğiz.) Erzurum Kongresi'nin 100. yıldönümü mü geldi? Kongre 23 Temmuz 1919'da yapıldığı, 23 Temmuz aynı zamanda İkinci Meşrutiyet'in yıldönümü olduğu için "İttihatçı zihniyeti"ne saldırıya başlıyorlar. 4 Eylül Sivas Kongresi'nin toplanmasının 100. yıldönümü mü, hemen 6-7 Eylül üzerine yoğun bir tartışma başlatılıyor. 9 Eylül İzmir'in Yunan işgalinden kurtarılışının (bu sefer 100. değil de 97.) yıldönümü mü? Hemen İzmir yangınına ilişkin bir tartışma açılıyor.

Dikkat edilsin: Türkiye tarihi için önemi tartışılmaz olan bu olaylar (bizim için 19 Mayıs'ın sadece sembolik ve ideolojik anlamı vardır, ama ötekiler gerçekten çok önemli olaylardır) üzerine hiçbir şey söylenmiyor. Bunlar üzerine solun söyleyeceği bir şey yok demek ki! Başka bir şekilde söylenirse, Türkiye solunun cumhuriyet tarihi ile ilgili sözü yok demek ki! Yine başka bir şekilde söyleyelim: Milliyetçilikle mücadele gayet anlaşılır bir şey. ***Bu olaylar milliyetçi olmayan bir perspektifle ele alınamaz mı peki?*** Anlaşılan Türkiye solu için bu sorunun cevabı hayır!

Biz bunun solun geldiği yere ilişkin vahim bir işaret olduğunu düşünüyoruz. Bazı sol akımlar, Kemalizmin tezlerini sadece dillerine dikkat ederek yumuşatılmış bir şekilde tekrarlarlarken, bu sözünü ettiğimiz zihniyet de (onlar bu sözcüğü çok sever, biz de onlar için kullanalım) solun bu konuda hiçbir şey söyleyemeyeceğini ileri sürmüş oluyor. Biri Kemalizmin soluk kopyası, ötekinin zaten söylemek istediği bir şey yok. Sol, eskiden beri Türkiye tarihini yorumlamak için, doğru ya da yanlış, ***çok önemli*** çalışmalar yaptı. Ama ***bugün, Milli Mücadele'nin başlamasının 100. yıldönümünde***, kendi ülkesinin tarihi konusunda dilsiz! Bu, tekrarlıyoruz, vahim bir şeydir.

Milli Mücadele'ye nasıl bakmalı, Marksist bir açıdan adım adım anlatmaya çalışacağız. Mümkün olduğunca yalın yazmaya çalışacağız. Bir yöntem öneriyoruz: Herkes, sanki 30 Ekim 1918'de, Mondros Mütarekesi'nin imzalanmasının hemen ertesinde olduğunu varsayarak düşünmeye çalışsın. Ve "ben ne yapardım?" diye sorsun. Somut bir tarihi durumu, bütün somutluklardan koparılmış ilkeler ışığında yargılamak, kendi korunaklı dünyalarında aylarca yıllarca geveze bir tutumla tartışacak tuzu kuru aydınlar için güzel bir faaliyet olabilir. Ama halk kitleleri ve onların yaşam koşullarının geliştirilebilmesi için çalışma sorumluluğuna sahip siyasi güçler açısından genel ilkeler temelinde yargılama gereklidir, ama yeterli değildir.

Karmakarışık hâle getirilmiş meselelerin yalın bir biçimde anlaşılabilmesi için görüşlerimizi soru-cevap biçiminde ifade edeceğiz. Tabii çok sayıda meseleyi ele

alacağımız için ve bu yazı *işin esası* anlaşılabilsin diye yazıldığından dolayı her soruya kısa cevaplar vermeye çalışacağız. Dolayısıyla, bazı şeylerin delilleri burada yer almayacak. Bu konudaki fikirlerimizi, argümanlarımızı ve delillerimizi, okur, *Türkiye’de Sınıf Mücadeleleri* başlıklı kitabımızın ilgili bölümlerini inceleyerek öğrenebilir. Bu konuyu bu 100. yıl döneminde devam ettirme niyetimizi de belirtmiş olalım.

1 Milli Mücadele herhangi bir ilerencilik taşır mı?

Elbette. Bu meseleyi anlaşılır kılmak için önce işin uluslararası boyutunu ele alalım. Osmanlı açısından Birinci Dünya Savaşı’nı sona erdiren Mondros Mütarekesi (30 Ekim 1918), Osmanlı topraklarının emperyalistlerce yağmalanmasının ilk adımını oluşturuyordu. Arap topraklarını bir kenara bırakıyoruz. Türklerin, öteki Müslüman halklarla birlikte ya da tek başlarına çoğunluğu oluşturduğu topraklar üzerinde duracağız. Bu, kabaca bugünkü Türkiye Cumhuriyeti sınırlarını kapsıyor. (Müslüman halkların çoğunluğu oluşturduğu topraklar dediğimiz için, Kürt halkının yaşadığı topraklar da bu genel kategorinin içine giriyor. Dolayısıyla Kürt sorununu şimdilik erteliyoruz, bu konuya sonra geleceğiz.) Türk ve öteki Müslüman halklar çoğunluk olduklarına göre, bu topraklarda bağımsızca kendi kaderlerini çizmeleri bütünüyle haklarıydı. Oysa Mondros Mütarekesi, herhangi bir kriz bölgesinin İtilaf devletlerince işgal edilebileceğini söylüyordu.

Nitekim bu üst üste yaşandı. Mütarekenin imzalanmasının hemen ardından (13 Kasım 1918) başkent İstanbul (işgal kelimesi telaffuz edilmeden) işgal edildi. Bir buçuk yıl sonra, 16 Mart 1920 günü bu sefer kelime telaffuz edilerek sadece Britanya tarafından bir kez daha işgal edilecekti. Britanya daha Mütareke’nin imzalanmasından birkaç gün sonra (petrol yüzünden önemli olduğu için) Musul’u da işgal etmişti. Fransa hızla Kilikya’yı (Adana, Maraş, Antep vb.), İtalya Antalya’yı (daha sonra Konya’ya ve Aydın’a doğru da ilerleyecektir), 15 Mayıs 1919’da Yunanistan İzmir ve Ege’nin bir bölümünü işgal ediyordu. **Başkenti işgal altında olan** bir ülkeden söz ediyoruz. Türkler ve diğer Müslüman halklar için Orta Anadolu’da küçük bir coğrafya dışında bir yer kalmıyordu. Oysa işgal edilen bütün bu yörelerde Türklerin ve öteki Müslümanların nüfus bakımından çoğunluk olduğunu kimse sorgulamıyor.

O zaman durum açık değil midir? Burjuva ve küçük burjuva yurtseverleri için emperyalizmin adım adım işgal ettiği bir ülkede silaha sarılarak vatanını savunmaktan daha doğal bir şey olabilir mi? Komünistler açısından önderliğini yapacakları ulusun (ufkumuzu şimdilik Türk ulusu ile sınırlayalım) emperyalist işgalden kurtarılması en yakıcı görev değil midir? Milli Mücadele bu açıdan **nesnel** özellikleriyle açıkça **anti-emperyalist** bir karakter taşımaktadır.

2 Emperyalizmi bir an bir kenara koyarsak, Anadolu (ve Doğu Rumeli) topraklarında Türk ve öteki Müslüman halkların Ermenilere ve Yunanistan desteğindeki Rumlara karşı verdiği mücadelede kim haklıydı?

Solun anlamakta en büyük zorluk çektiği meselelerden biri budur. Çünkü birçok solcu, Türkleri ve (Ermeniler söz konusu olduğunda Kürtleri) savaş sırasında uygulanan ve soykırım boyutlarına ulaşan mezalim dolayısıyla **haklı olarak** mahkûm etmiş olduğu için, Cihan Harbi bittiğinde de (hatta ebediyen!), somut durumun somut tahlilini yapmaksızın, Türklerin haksız olduğunu ileri sürmeyi ilericilik saymaktadır. Oysa Cihan Harbi'nin sonuçları durumu köklü olarak değiştirmiştir. Hem Rumlar, hem de Ermeniler, Anadolu toprakları üzerinde emperyalizmin uzantısı durumuna düşmüşlerdir. Anadolu Rumlarının örgütlü kesimleri, hem Anadolu'nun Batısında, hem Pontus'ta, Yunanistan'ın beşinci kolu rolünü oynamaya başlamışlardır.

Ermenilere gelince, onların 1915-1916 soykırımı dolayısıyla kazandığı tarihi haklılık, Cihan Harbi'nin sonlarında ve ertesinde iki nedenle ortadan kalkmıştır.

Birincisi, onlar da Anadolu topraklarında emperyalizmin aracı haline gelmiştir. Kilikya'da bu durum çıplaktır. Ermeni halkının bazı önemli örgütleri, maalesef, bu bölgede Fransız emperyalizmine Türkiye topraklarını işgal için mazeret sağlamış ve Türklere karşı savaşında fiilen, yani onun yanında savaşarak emperyalizmin yarıdakısı durumuna düşmüştür. İkincisi, Ermenileri temsil eden en güçlü örgüt haline gelmiş olan Taşnaksutyun 1918 Bakû Komünü'nün yenilgisi ertesinde Bolşevizm düşmanı ve emperyalizm dostu bir güç haline gelerek kendini tarihi bakımdan bölgenin ve dünyanın öteki uluslarının ezilmesi karşılığında Ermeni halkının bir şeyler elde etmesine adanmış bir gericici güç haline getirmiştir. Lenin, Trotskiy ve arkadaşlarının neden Ermeni halkının yaşadığı onca badireden sonra Türklere karşı onları savunmadığını Türkiye'nin solcuları bu yüzden anlayamıyor ve eleştiriyorlar. Yani sadece Türkiyeli Marksistlere değil (aşağıda göreceğimiz gibi) bütün dünyanın Marksistlerine düşman oluyorlar! (Demek ki, her yerde Kemalizmin etkisini aramakla hallolmuyor işler. Lenin de mi Kemalisti?)

Rumlara geri gelmek gerekiyor. Onların örgütlü kesimleri Yunan işgal güçlerine yardım ettikleri halde, Yunanistan ise emperyalist bir ülke olmadığı halde, biz neden onlara emperyalizmin uzantısı haline geldiler diyoruz? Çünkü Yunanistan'ın İzmir ve Ege'yi işgali, Türkiye'yi minicik bir kalıntı devlet haline getirmeyi hedefleyen İngiliz başbakanı Lloyd George'un **doğrudan emriyle** gerçekleşmiştir. Kim isterse kanıtlarız, talep etmeniz yeterlidir. Yunan-Türk savaşı, tartışmasız biçimde emperyalizmin **vekâlet savaşdır**.

Solun sadece liberalleşen ve kimlik politikasına yazılan kesimleri değil, komü-

nistlik iddiasını sürdüren bazı kesimleri de son dönemde koroya katıldı. İddia şu: Milli Mücadele emperyalizme karşı tek kurşun atmamıştır. Nasıl oluyor da anti-emperyalist oluyor? Yukarıda anlattık: Yunan işgal gücü Anadolu’da emperyalizmin maşası sıfatıyla bulunuyordu. Emperyalizmin maşasına karşı verilen savaş emperyalizme karşı da verilmiş demektir. 1980’li yıllarda Irak-İran savaşında emperyalizm Irak’ı İran devrimine karşı destekliyordu. İran, Irak’la savaşırken aynı zamanda emperyalizme karşı mücadele etmiş oluyordu. Yarın Suud-Mısır ittifakı İran’a karşı savaşa girse, ABD ve İsrail Müslüman halkları yabancılaştırmamak için kenarda dursa, siz iki gerici güç savaşıyor diye tarafsız mı kalacaksınız? Yapmaz da değilsiniz hani, ama komünistler açısından yapılması gereken o değildir.

Ama mesele bundan ibaret değildir. Büyük Millet Meclisi hükümetinin ordusu İngilizlere kurşun da atmıştır. Atmasa da sorun değildir. İstanbul’u işgalden kurtaran kim olmuştur? Kilikya’yı işgalden kurtaran kim olmuştur? Bu sorulara cevap aramak bile yeter. Kurşun atmadan kurtarıysa ne âlâ. Ama çok sınırlı vesilelerle de olsa atmıştır. “Atmamıştır” diyen talep ederse onun da kanıtını göstermeye hazırız.

3 Milli Mücadele sırasında tarihi Pontus topraklarında, yani Doğu Karadeniz’de bir soykırım yaşanmadı mı?

Biz, Devrimci İşçi Partisi olarak, 19 Mayıs’ın 100. yılı kutlamalarını, bu tarihin Milli Mücadele açısından önemli bir tarih olmadığını, Milli Mücadele’nin bundan çok önce 1918 sonundan itibaren Anadolu’da ve Doğu Rumeli’de başlamış olduğunu, 19 Mayıs vurgusunun Mustafa Kemal’i fetişleştirmek olduğunu yazarak karşıladık (<https://www.gercekgazetesi.net/teori-tarih/19-mayis-degil-23-nisan-23-temmuz-29-ekim>). Solun yaygın kesimleri ise 19 Mayıs ve izleyen günlerde, “Pontus soykırımı” iddiası ile bir karşı atağa geçtiler. Sitelerde ve sosyal medyada bu konuda çeşitli yazılar yayınlandı. Söylenmek istenen açıktır: “Mustafa Kemal Samsun’a çıktı diye sevinenler, onun yönetiminde işlenen soykırımı görmezden geliyorlar.” Bu, Mustafa Kemal meselesinden bağımsız olarak yanlış bir yaklaşımdır. Türkiye işçi sınıfı ve emekçilerine 19 Mayıs’ın gerçek anlamı böyle anlatılmaz! Bir kere, **“Pontus soykırımı” kanıtlanmış bir olgu değildir. Bugünkü verilere göre büyük ölçüde yalandır.** Olan şudur: Marmara ve Ege Rumlarının örgütlü kesimleri arasında görülen eğilimlere benzer biçimde, Pontus yöresi Rumları da Elen milliyetçiliğinin cazibesine kapılarak Yunanistan’ın o dönemde zaten gündeminde olan Pontus’u yeniden canlandırma hayalini beslemeye başlamışlardır. Rum çeteleri ile Türk çeteleri arasında çok ağır sonuçları olan çatışmalar yaşanmıştır.

”Pontus soykırımı” iddiası, başka her şey bir yana, çok önemli bir konu olan Ermeni soykırımı gerçeğini savunanların iddialarını zayıflatacak bir nitelik taşımaktadır. Somut durumun somut tahlilini yapmayı unutmuş Türkiye solu bu olaylar

ile Ermeni soykırımı arasındaki *temel* farklılığı unutuyor: *İlkinde devlet iktidarı bütünüyle Türklerin elindeydi*. Enver ve Talat bütün devlet teşkilatını, en başta Teşkilat-ı Mahsusa'yı Ermenileri Anadolu'dan silmek için kullanmıştır. Oysa Mondros Mütarekesi ertesinde, Anadolu'nun her yerinde durum karmakarışıktır ve Osmanlı devlet iktidarı fiili bir güç olarak neredeyse yoktur. *Mondros sonrasında iktidar öncelikle işgalci emperyalist güçlerdedir*. Örneğin Karadeniz'de en çok sözü geçen İngiliz generali Milne'dir. Osmanlı devletinin İngiliz işgal güçlerinin talebi üzerine Anadolu'ya yolladığı Mustafa Kemal'in geri çağırılması talebini başlatan o olmuştur. Dolayısıyla, Mustafa Kemal'e askerlikten istifaya mal olan süreci de o tetiklemiş olmaktadır. İşgal gücünün dışında ise iktidar yerel güçler arasında paylaşılmış durumdadır. Epeyce ileri bir aşamaya kadar Milli Mücadele kentlere hâkim değildir. Esas mücadele ise kırlarda Rum ve Türk çeteleri arasında yaşanmaktadır. Bunun kanıtı, Türk tarafının neredeyse bütün cinayetlerinde Topal Osman'ın adının ön planda olmasıdır. Bu kişi bir çete reisidir! Milli Mücadele önderlerinin, özel olarak da Mustafa Kemal'in sorumluluğu, ki bu ağır bir sorumluluktur, bir aşamadan sonra bu faaliyetinde Topal Osman'a destek vermiş olmasıdır.

Bu temel fark, Pontus havalisinde ve genel olarak Anadolu'da yaşanan olayların soykırım değil, Yunan-Türk savaşına eşlik eden *vahşi bir köylü savaşı* olarak nitelenmesini gerektirir. Türk eşrafının Rumların topraklarına göz koyduğu ve daha önceki Ermeni kırımından elde ettikleri toprak ve mülkü korumak için mücadele ettikleri doğrudur. Ama aynı şey Rumların "ileri gelenleri" için de geçerlidir. Pontus'ta yaşananların en ince ayrıntıları henüz aydınlanmamıştır. Ermeni soykırımına karşı olarak bu konuda yeterli araştırmalar henüz yapılmamıştır. Biz, aksine kanıtlar ortaya çıkana kadar soykırım iddiasının gerçeğe aykırı olduğunu söylemenin tek doğru yaklaşım olduğu kanısındayız. Ama karşı taraf henüz yeterli delil yokken "Pontus soykırımı" iddiasını Milli Mücadele'nin karşısına koyuyor.

Onlara soralım: Nüfusu son derece karışık olan, Türklerin, Rumların, Lazların, Ermenilerin (bugün Hemşinlilerin), Gürcülerin vb. bir arada yaşadığı, Müslümanların nüfusunun Rumlardan yüksek olduğu bu topraklarda bir Pontus devleti kurma girişimi ulusal sorunun çözümü açısından makul bir şey midir? 1461 yılında ortadan kalkmış olan Elenik Pontus devletini yeniden yaratmak ya da Doğu Karadeniz bölgesini Yunanistan topraklarına katmak, azınlık konumunda olan Rumlar için bir ulusal hak mıydı? Bunun modern çağ tarihinde sayısız defalar görülmüş olduğu gibi, emperyalist bir devletin (Britanya) bir manipülasyonu olduğu açık değil midir? Şayet bu sorulara verilecek cevap, Pontus devletinin bir hak olduğu ise bunu duyalım. Trabzon ve havalisi Rumlara ait olmalıydı densin ve bu gerekçelendirilsin. Şayet böyle değilse, Milli Mücadele'nin yukarıdan beri anlattığımız mantığı Pontus-Trabzon bölgesi için de geçerlidir. O zaman Milli Mücadele burada da desteklenmelidir. Rumlar emperyalizmin müttefiki olarak gerici bir rol oynamaktadır.

4 Bütün bunlar göz önüne alındığında, Sevr Antlaşması gerici mi idi, ilerici mi? Sevr'in Ermeniler ve Kürtler açısından kendi kaderlerini tayin hakkını güvence altına almış olduğu doğru değil midir?

Sevr, gerici bir emperyalist dayatmadır. Amacı (1) o günün yarı-sömürge Osmanlı'sını Anadolu'nun dar bir köşesinde bir yarım-devlet haline getirmek, (2) Arap halkının yaşadığı çeşitli coğrafyaları (Mezopotamya, Arapların "Şam" diye andığı Büyük Suriye, Filistin, Arap yarımadası) sömürgeleştirmek ve (3) Sovyetleri kuşatarak yıkmaktır. Milli Mücadele'yi gerici bulan solcular, bu mücadelenin kanlı bir iç savaştan (1918 ortası-1920 sonu) geçmekte olan genç Sovyet devletinin, güney kanadının (yani güney Kafkaslar ile Anadolu'nun) Britanya'nın vekillerine (Ermenistan, Yunanistan, Menşevik Gürcistan vb.) verilmesi halinde çok daha zorlu koşullarla karşı karşıya kalacağını hiç düşünmüyorlar. Diyebileceklerdir ki ezilmiş ulusların kendi kaderini tayin hakkı söz konusu iken savaş mülahazaları göz önüne alınır mı? Biz de diyeceğiz ki proletaryanın Avrupa'nın doğusundan Bering Boğazı'na kadar uzanan devasa bir coğrafyada kurulmakta olan, tarihteki ilk büyük ölçekli devletinin ayakta kalması bir sorun olarak neden hiç aklınıza gelmiyor?

Sevr Osmanlı ile yapılan bir antlaşma olduğuna göre, aynı zamanda Arap coğrafyasının Osmanlı'dan kopartılarak Sykes-Picot anlaşması temelinde emperyalizmin hâkimiyeti altında sömürgeleştirilmesinin bir belgesidir. Neden Ermeni ve Kürt halklarının kendi kaderini tayini meselesini önemseyenler Arap halklarının aynı hakkına en ufak bir önem atfetmiyor?

Bunlar Sevr'in gerici karakterine ilişkin çok anlamlı işaretler ama biz şimdi Sevr'in Anadolu (ve Mezopotamya) halkları arasındaki anlaşmazlıkları nasıl çözdüğüne geliyoruz. Önce daha kolay anlaşılabilmesi için emperyalizm faktörünü askıya alarak, yani aslında bir vekâlet savaşı olan Yunan-Türk savaşının yalnızca bir yanda Yunanlar ve Rumlar ile öte yanda Türkler arasında bir savaş olarak ele alındığı durumda bile soruyoruz: Bir ulusun dört yüzyıldır yaşadığı topraklardan koparılması, o toprakların tarihi olarak kendilerine ait olduğunu iddia eden bir ulusun oralarda egemenlik kurması, gerek Ege, gerek İstanbul ve Doğu Rumeli, gerekse Pontus açısından nasıl bir hak oluyor? Tam tersine, bu durum biraz Siyonistlerin tarihten gelen "hak" iddiasına dayanarak, tam da Britanya emperyalizmine yaslanarak Filistinlilerin topraklarını gasbetmesine fazlasıyla benzemiyor mu?

Ermeni sorunu elbette daha hassas. Çok kısa süre önce bir soykırım kurbanı olmuş olan bir halka, her türlü olanak zorlanarak fazladan haklar verilmesi için elden gelen her şey yapılmalı idi kuşkusuz. Ama bu, Trabzon'dan Diyarbakır'a uzanan ve Doğu Ermenistan ile birleşen bir Büyük Ermenistan ölçeğine ulaşınca bölgenin geleceği açısından nasıl büyük patlamalar hazırladığı açık değil mi? Doğu

Anadolu, büyük bölümü ile Ermenilerin tarihi yurdunun bir parçası olmuştur, Batı Ermenistan'dır doğru. Ama (1) bu yurdun bir bölümü aynı zamanda Kürtlerin de yurdudur, (2) Türklerin Anadolu'ya yerleşmeye başladığı andan Sevr'e kadar geçen 850 yıl içinde bölgenin nüfus yapısı değişmiştir, çoğunluk Türklere (ve bazı yerlerde Kürtlere, bazı yerlerde de Türklere ve Kürtlere) geçmiştir, (3) Trabzon gibi kıyı bölgelerinde Rum ve Laz nüfus da önemlidir. Trabzon'dan Diyarbakır'a uzanan bütün bu yöre tam anlamıyla bir mozaiktir. Halklar iç içe yaşamaktadır. Bu bölgenin ve neredeyse Anadolu'nun tamamının sorunları, Türkiye Komünist Fırkası'nın (TKF) 1920 programında öngörüldüğü gibi ancak bir federasyon yönetimiyle çözülebilirdi. Buna karşılık, Büyük Ermenistan'ın çözüm olduğunu söylemek zordur. Kaldı ki, bu hem Rumların Pontus devleti düşüyle, hem de Kürtlerin kendi devletlerine kavuşma umuduyla çelişiyordu. Kürtlerin çok büyük bölümünün Milli Mücadele'nin yanında yer alması bir "kandırılma"nın ya da dini dayanışmanın ürünüdür sananlar bütününü yanılıyor. Onlar, bugün Kürt hareketi içinden birçoğlarının yücelttiği Sevr'den kaçmak için Milli Mücadele'nin yanında yer almıştır. (İşaret edelim ki, emperyalizmin programı Sevr ile TKF'nin programı birbirinin karşıtıdır ama neredeyse aynı anda gün yüzünü görmüştür: Sevr 10 Ağustos 1920 tarihini taşır, TKF programı ise 10 Eylül 1920.)

5 Anadolu ve Mezopotamya'nın diğer halklarına (Ermeniler, Rumlar, Kürtler) verilen hakları bir kenara koyarsak Sevr Türkler ve Anadolu'nun Kürtler dışındaki öteki Müslüman halkları (Çerkesler, Boşnaklar, Arnavutlar vd.) için ne öngörüyordu?

Yukarıda özet olarak söyledik: Toprak bakımından Anadolu'nun ekonomik bakımından en geri, dış dünya ile ilişki kurması en güç, dolayısıyla ekonomik olarak gelişmesi son derecede zor bir bölgesinde minik bir devlet kurma olanağından başka bir şey vermiyordu. Başkent İstanbul Türklerde (elbette o dönemde Osmanlı devletinde) kalacaktı ama boğazlar üzerinde kurulması öngörülen uluslararası kontrol bu şehir üzerindeki egemenlik hakkını nominal, yani içerikten yoksun, sadece sözde mevcut bir egemenlik haline getiriyordu. Sevr tarihi bir esaret zinciri olan kapitülasyonları sürdürüyor, böylece Osmanlı'nın geri kalmışlığının koşullarını pekiştiriyordu.

Ama en önemlisi askeri alandaydı. Bu alandaki koşulların genellikle üzerinde durulmaması inanılır gibi değildir. Türklerin devletine hava kuvvetleri kurmak yasaklanıyordu. Deniz kuvvetleri son derecede kısıtlı ve emperyalist kontrol altında olacaktı. Zorunlu askerlik kaldırılıyordu. Ordunun insan gücü 50.700 sayısıyla sınırlanıyordu. **Bu, emperyalizmin ve Siyonizmin Filistin çözümünün (Filistin Yönetimi) tarihi örneğidir!** Böyle bir askeri gücün sadece iç güvenlikle, yani sınıf

mücadelelerinin bastırılmasıyla meşgul olabileceği açıktır. Tepeden tırnağa silahlanmış bir ulus devletler dünyasında, emperyalizmin militarizmi göz önüne alındığında Anadolu Türklerini savunmasız bırakan böyle bir antlaşmaya bazı Türkiye solcularının “ilerici” olarak yaklaşmaları gerçekten akıl alır gibi değildir.

Ermeni soykırımı ve muhayyel “Pontus soykırımı” bazı solcuların zihninde böyle bir cezayı anlamlı kılıyor olabilir. Tarih boyunca işlenmiş soykırımlar Türklerin işledikleri ile sınırlı değildir. Emperyalistlerin başkalarının topraklarında (Güneybatı Afrika, Kongo, Cezayir, Ruanda, saymakla bitmez) işlediği soykırımları, şimdiki amaçlarımız açısından bir kenara koyalım. Kendi yaşadığı topraklarda ağır soykırım suçu işlemiş başka ulusları (Amerika ve Kanada, Latin Amerika’nın birçok ülkesi, muhtemelen İkinci Dünya Savaşı esnasında Japonya, en yakın, belirgin, sistematik ve soğukkanlı uygulama açısından Nazi Almanyası) böyle yarı-devlet statüsüne düşüren uygulamalar duyan var mı? (Almanya ve Japonya’ya askeri kısıtlamalar getirildiği doğru olmakla birlikte, geçici bir süre dışında böyle bir statü öngörülmemiştir.)

Böyle bir yaklaşım savunulamaz. Soykırım suçlusu olarak bütün bir halkı, ulusu vb. işaret etmek ırkçılıktır çünkü. Sıradan halk için bu doğru değildir. Sayısız Türk ve Kürt Ermenilere destek olmaya çalışmış, bu uğurda risk almıştır. Devlet görevlileri için de doğru değildir: Hükümetin talimatını uygulamadığı için görevden dahi alınmış olan birçok vali, mutasarrıf vb. vardır. Politik önderlik için bile geçerli değildir: İttihat ve Terakki’nin tarihi önderi Ahmet Rıza soykırım sırasında hem de meclis kürsüsünden kendi partisinin bu uygulamasına karşı çıkmıştır. Yarım-devlet uygulamasıyla Türk halkının savunmasız bırakılması, bu suçsuz, hatta zor koşullarda erdem timsali olmuş insanları da cezalandırmaktır.

Bizim açık seçik ifade edeceğimiz yargımız şudur: *Sevr gericiliktir. Sevr’in doğru alternatifi Türkiye Komünist Fırkası’nın programıdır.*

6 Şimdiye kadar hep uluslararası boyutlardan söz ettik. Milli Mücadele Türkiye’nin iç siyasi yapısı ve sosyo-ekonomik ilişkileri açısından ne anlam ifade eder?

Milli Mücadele bir burjuva devrimidir. Türkiye topraklarında modern çağda yaşanan ikinci büyük devrimdir. İlk devrim 23 Temmuz 1908’de zafere ulaşmış, 27 Nisan 1909’da Abdülhamid istibdadına, padişahı tahttan indirerek kesin noktayı koymuştur. Ama saltanata son verememiş olduğu için tamamlanmış bir burjuva devrimi değildir. Bunun ceremesini, son padişah Vahdettin’in, aynen Abdülhamid gibi, meclisi Mondros mütarekesinden bir buçuk ay sonra, Aralık 1918’de kapatması ile çekmiştir. Milli Mücadele ise yeni koşullarda bir ikinci devrimle ilk burjuva devriminin tarihi hedeflerine ulaşmasını sağlamış, emperyalizmin vekâlet savaşla-

rına karşı yaptığı mücadele içerisinde bir burjuva cumhuriyeti kurmuştur.

Dış yağmaya karşı verilen savaşın aynı zamanda bir devrim ile sonuçlanmış olması ne rastlantıdır, ne de bu hareketin önderliğini ele geçiren Mustafa Kemal'in fırsattan yararlanmasının ürünü. Emperyalizme karşı bağımsız bir devlet haline gelme mücadelesinin, kapitalizm öncesi Osmanlı devleti tarafından verilememesi dolayısıyla bu tarihi görevi (aşağıda göreceğimiz gibi daha ileri bir çözüm, yani bir sürekli devrim gerçekleşmediği takdirde) ancak bir burjuva cumhuriyetinin yerine getirebileceği nesnel gerçeğinin somutlaşmış ifadesidir.

Emperyalizme karşı bağımsızlık ile burjuva cumhuriyeti arasındaki bu içsel bağı en iyi gösteren Milli Mücadele kavramındaki “Milli” sıfatının aslında iki ayrı ama birbirine bağlı anlam taşımasıdır. İlk akla gelen anlam emperyalizme karşı ulusal toprakları korumadır elbette. Ama “milli” teriminin ikinci bir anlamı daha vardır: Türklerin ve öteki Müslüman halkların yakıcı sorunlarının padişah tarafından değil ancak halkın, “millet”in kendisi tarafından çözülebileceği anlamı. Bu, ta 1908-1909'dan gelen bir anlamdır. 1918-1923 döneminde de ifadesini, önce Müdafaa-i Hukuk cemiyetlerinin çözümü “millet”te gören doğrultusunda, sonra da Büyük Millet Meclisi'nin Ankara'da kurulmasında ve “hâkimiyet-i milliye” kavramının merkezi bir öneme kavuşmasında bulmuştur.

1923'te cumhuriyetin ilan edilmesiyle zaferini taçlandıran bu burjuva rejiminin çok sayıda kendine özgü niteliğini *Türkiye'de Sınıf Mücadeleleri* başlıklı kitabımızda ayrıntılı olarak ele aldığımız için burada en önemli birkaç özelliğe, açıklamaya girişmeden değineceğiz. Bu özelliklerden en önemlisi, 1918-1923 arasında yaşanan devrimin, bir üst sınıf devrimi olması, emekçi sınıfları (emekçi köylülüğü, zanaatkârları, yeni gelişmekte olan işçi sınıfını, kırsal ve kentin yoksullarını) devrim uğrunda seferber etmemesidir. Bu bakımdan burjuvazinin tarihteki büyük devrimlerinden (İngiliz, Amerikan, Fransız vb.) ayrılır: Bir “halk devrimi” değildir. Bu yönde bir gelişmenin kısa süren bir dinamiği 1920'de bir sürekli devrim dinamiği ile birlikte ortaya çıkmış, ama 1921 başından itibaren bastırılmıştır.

İkincisi, aynı madalyonun öteki yüzü olarak, bu devrim, bir burjuva devlet düzeni ve kapitalist bir ekonomi özlemini taşıyan sınıf ve katmanların yanı sıra kapitalizm öncesi toprak sahiplerine, Kürt aşiret reislerine, Ermeni ve Rum mallarına el koyarak zenginleşmiş ama kapitalizmle ilgisi olmayan sınıflara, kapitalizm öncesi toplumun üstyapı kurumlarının temsilcilerine (şeyhlere, hocalara) yaslanmak zorunda kalmıştır. Cumhuriyetin kurulmasından sonra bunların bazılarını hızla sırt dönmesine dönmüştür, ama özellikle kırsal toplumu modernleştirmek ve hızlı bir kapitalist gelişmeye zemin hazırlamak bakımından bütünüyle başarısız kalmıştır.

Üçüncüsü, bütün bunlardan dolayı, bu devrim klasik burjuva devrimlerinden farklı olarak bir “burjuva demokratik devrim” olarak anılamaz. Nitekim, kuruluş döneminde hızla bir tek parti diktatörlüğüne dönüşmüş, başta Kürt halkının temsil-

cileri ve komünistler olmak üzere, geçmişte kendi saflarında yer almış kadrolar da dâhil olmak üzere Kemalist diktatörlük dışında kalan bütün siyasi akımları sert bir şekilde bastırmıştır.

7 Mustafa Kemal’in başlattığı ve lideri olduğu bir harekete nasıl devrimci denebilir? Ayrıca Milli Mücadele’ye “anti-emperyalist” diyorsunuz. Mustafa Kemal ve Kemalizm, Mısır’da Nâsır gibi, Kongo’da Lumumba gibi, Endonezya’da Sukarno gibi, Küba’da José Martí, Nikaragua’da Sandino gibi anti-emperyalist olarak görülebilir mi?

Bu tür düşünüş, birbirinden ayrılması gereken iki olguyu otomatik olarak özdeşleştirmek anlamını taşır. Milli Mücadele, bütün bir halkın, Anadolu (ve Doğu Rumeli) Müslüman halkının emperyalist işgal karşısındaki mücadelesinin siyasi ve askeri ifadesidir. Mustafa Kemal ise bu mücadelenin önderliğinde en önemli şahsiyet olmakla birlikte diyelim Ekim devriminde Lenin ya da Küba devriminde Castro gibi tartışılmaz bir önder değildir. Bir kere, Milli Mücadele Mustafa Kemal’in bu işe soyunmasından altı ay önce, yerel Müdafaai Hukuk, Muhafazai Hukuk ve Reddi İlhak cemiyetlerince başlatılmıştı. Mustafa Kemal kervana daha sonra katıldı. Dolayısıyla Milli Mücadele’nin nesnel olarak anti-emperyalist bir karakter taşıyıp taşımadığı sorusuna, Mustafa Kemal’den bağımsız olarak bakmak gerekir. Muhataplarımız ilk yerel örgütlenmelere, kongre iktidarlarına nasıl bakıyorlar? Şayet onların örgütlenmesi anti-emperyalist bir karakter taşıyorsa, Mustafa Kemal bunların başına geçti diye bu karakter değişmez. Ayrıca bu davaya katıldıktan sonra da Mustafa Kemal tek başına hareketin lideri olmamıştır. Bu, ancak bir dizi gelişme sonrasında 1922 yılında tamamlanmış bir süreçtir. Milli Mücadele’nin başından itibaren birçok güç önemli roller oynamıştır: (1) Mustafa Kemal ve çevresi; (2) Enver Paşa ve eski İttihatçılar; (3) Kuvayı Seyyare komutanı Çerkes Ethem; (4) Anadolu burjuvazisinin daha gerici ve bağınaz bölgesel kanatları (Trabzon, Erzurum vb.); (5) Kürt aşiret reisleri ve dini önderleri; (6) komünistler ve çeşitli solcular. Bunların arasında önderlik bakımından bazılarının belirli koşullar gerçekleşseydi Mustafa Kemal’in yerini alabileceği rahatlıkla söylenebilir. Öyleyse Milli Mücadele’yi Mustafa Kemal’e indirgemek için hiçbir neden yoktur. Dolayısıyla, Milli Mücadele’nin *nesnel* açıdan anti-emperyalist ihtiyaçlara cevap vermesi ile Mustafa Kemal’in anti-emperyalist olup olmaması arasında da hiçbir ilişki yoktur. Somut olarak yukarıda sayılan önderlik adaylarından hangisinin anti-emperyalist denebilecek saikleri olduğu sorulduğunda elbette komünistlerin kesin olarak tutumları buydu (ama onlar önderlik konumuna hiçbir zaman yaklaşmamışlardır). Onların dışında, Yunan tarafına sığınmadan önceki dönemde Çerkes Ethem’in belirli koşulların yerine gelmesi

halinde anti-emperyalist denebilecek bir tutum takınması akla uzak gelmemektedir. Mustafa Kemal katıyen anti-emperyalist olarak nitelenemez. Milli Mücadele döneminde İngilizleri Sovyet Rusya'ya, İtalyanları ve Fransızları da İngilizlere karşı oynamıştır. Bu, anti-emperyalist bir önder için de bütünüyle olanak dışı bir tutum olmayabilir. Ama cumhuriyet kurulduktan sonra izlediği çizgi, Mustafa Kemal'in Türkiye'yi bütünüyle emperyalist dünyanın bir uzantısı haline getirme yönünde belirlenmişti. Bu meseleyi burada daha derinleştirmemiz için bir neden yok.

8 Kurulduktan çok kısa süre sonra Kürtlere sırtını dönen, onları ezen, hatta Kürt halkının varlığını bütünüyle inkâr ederek onu asimilasyona tâbi tutmaya çalışan bir cumhuriyet nasıl bir burjuva devrimi olarak anılabilir?

Başta Kürt hareketinin aydınları olmak üzere, Türkiye solunun belirli kesimlerinin on yıllardır sordukları bu soru, ne tarihin genel gidişatını, ne de burjuva devrimlerini anlayamamanın bir ürünüdür. Her şeyden önce, tarihin ne kadar çelişkilerle örülmüş olduğunu, birçok ileri atılımın kendi içinde gericilikler içerebileceğini genel planda unutmak anlamına gelir. İkincisi, daha somut olarak, bu soruyu soranlar anlaşılan burjuva devrimlerinin herkes için çok iyi sonuçları olan tarihi olaylar olduğunu varsayıyorlar ki, soruyu sorabiliyorlar. Bir tarihi kategori olarak burjuva devrimlerinin görevleri arasında ezilen uluslara ait ulusal hakların tanınması diye bir şey yoktur. Gerçekte doğru olan tam tersidir: Burjuva devrimleri bir ulusal sorununu (devrimin yönetici ulusunun ulusal sorununu) çözerken başka ulusal sorunlar yaratırlar! Kuzey Amerika yerlileri, Amerikan devriminden (1776) sonra, onun kurduğu burjuva devletinin himayesi altında, beyaz Amerikalı yerleşimcilerin çıkarı doğrultusunda soykırıma uğratılmıştır! Bu devrimin ana metni olan Amerikan Bağımsızlık Bildirgesi, tarihte ilk kez “Bütün insanlar eşit doğar” ibaresiyle başlar, ama devrim önderlerinin bir bölümünün yüzlerce kölesi vardır, kölelik ülkenin Güney eyaletlerinde ancak bir yüz yıl sonra, bir iç savaş sayesinde ilga edilecektir! Büyük Fransız Devrimi gerçekleştiğinde Fransa'da sadece üç milyon insan Fransızca konuşuyordu. Devrimin aşırı derecede merkezî bir devlet kurması ve Fransız milliyetçiliğini bayrağı haline getirmesi sonucunda, Brötonca, Oksitanca, Bask dili ve diğerleri bugün neredeyse yok olup gitmiş, bu halklar hemen hemen bütünüyle Fransızlaştırılmış, asimile edilmişlerdir. Cezayir devrimi Fransız sömürgeciyi kovduktan sonra Arap ve İslam kültürünü öne çıkartmaya çalıştığı için, nüfusun dörtte birini oluşturan Berberiler, ulusal hakları bakımından sömürge dönemini arar hale gelmiştir. Örnekler çoğaltılabilir. Çıkarılacak ders, bir ülkede ulusal hakların ortadan kaldırılmasının burjuva devrimine aykırı olmadığıdır. Hatta burjuva-öncesi dönemde var olan çökuluslu imparatorlukların yerine ulus devletler kurulması do-

layısıyla, *burjuva devrimleri, işin mantığı gereği, ezilen uluslar üzerindeki ulusal baskının artmasını getirir*. Bunun unutulabilmesi şaşırtıcıdır!

9 Milli Mücadele'nin 1917'deki Ekim devriminin ürünü olan Sovyet Rusya ile ilişkisi ilericiliğinin bir tür işareti değil midir?

Elbette. Sovyet Rusya'nın (SSCB ancak Aralık 1922'de kurulacağı için bütün bir dönem boyunca Milli Mücadele'nin muhatabı olan devlet oydu) Türkiye'nin Milli Mücadelesi'ne verdiği desteğin ne kadar önemli olduğunu teslim etmeyen pek az odak vardır. Gerek para, silah, mühimmat yardımı, gerek Kafkasya'daki işbirliği, gerek diplomatik ve siyasi desteğiyle Lenin ve Trotskiy'in önderliğindeki Sovyet Rusya Milli Mücadele'nin zafere ulaşmasında çok büyük bir rol oynamıştır. Bugün Milli Mücadele'nin nesnel olarak anti-emperyalist bir karakter taşıdığını yadsıyanlar, yukarıda yeri geldiğinde geçerken işaret ettiğimiz gibi, tersini söyleyen muhataplarına “Kemalist” yaftası yapıştırmakta acele ediyorlar. Ama Lenin, Trotskiy ve Sovyet Rusya yönetiminin bugün bizim savunduğumuz görüşleri savunmuş olduğunu kolayca unutuyorlar. Elbette Lenin'i her konuda desteklemek zorunda değiller. (Zaten çoğunun Lenin'i artık *herhangi bir konuda* desteklediğini, yaptıklarını doğru bulduğunu sanmıyoruz.) Ama Sovyet Rusya'nın Milli Mücadele'ye anti-emperyalist bir karakter atfettiği, dolayısıyla desteklenmeye değer bulunduğu Sovyet liderlerinin birçok demecinden, Bolşevik Partisi'nin birçok karar metninden vb. açıkça görülebilecek bir şeydir. Bu, onların söylediğini otomatikman doğru kılmıyor ama bir şey kesindir: Lenin, Trotskiy ve öteki Sovyet yöneticilerinin “Kemalist” olduğunun düşünülmesi, kelimenin en has anlamında absürt olur. O zaman demek ki, herhangi bir Kemalist akıl yürütme olmaksızın Marksistler Milli Mücadele hakkında bizim söylediklerimizi söyleyebilirler. Sadece Sovyet Rusya yöneticileri değil, Komünist Enternasyonal (Komintern) de kararlarında ve pratik çalışmalarında Milli Mücadele'yi anti-emperyalist olarak nitelemiş ve desteklemiştir. Yani bu yazının başından bu yana eleştirdiğimiz bakış açısını savunanlar arasında en azından kendini hâlâ sosyalist veya komünist olarak görenlerin kendi kendilerine sormaları gerekir: O dönemin komünistleri mi yanılıyordu, ben mi yanılıyorum? Bu hesaplaşma yapılmaksızın bugünün Marksistlerine “Kemalist” yaftası vurmaya çalışmak, Marksizmin enternasyonalist karakterini görmezlikten gelmektir. Sadece Sovyet Rusya yöneticileri değil, aynı zamanda Komintern de dedik. Sadece Komintern de değil, Yunanistan Komünist Partisi de! Bu parti kendi ulusu haksız bir savaşa girdiğinde komünistler için en doğru politika olan kendi ülkesinin yenilgisini savunma çizgisinin, yani Leninist “devrimci bozgunculuk” politikasının en soylu, en kahramanca örneklerinden birini vermiş, Anadolu'ya gönderilen komünist askerler savaş faaliyetine sabotaj yoluyla engel olmaya çalışmış ve Yunan divanı-

harbi tarafından cezalandırılmışlardır! Şimdi muhataplarımıza soruyoruz: Sovyet Rusya önderleri yanıldı, Komintern yanıldı, Yunan komünistleri yanıldı. Öyle mi? Başka şekilde soralım: Anadolu'daki Yunan savaşı haklı bir savaş mıydı?

10 Milli Mücadele'nin saltanatı yıkarak bir cumhuriyet kurmasının bir burjuva devrimi olarak nitelenmesi doğru mudur? Cumhuriyet bir devrim olarak Türkiye'de neyi değiştirmiştir? Osmanlı ile Türkiye Cumhuriyeti arasında bir süreklilik yok mudur?

Osmanlı devleti, Avrupa'nın doğusunda yer alan üç çokuluslu pre-kapitalist imparatorluktan biriydi. Elbette, Batı Avrupa'da ve giderek Orta Avrupa'da 19. yüzyıl boyunca kapitalizmin hızla gelişmesinin basıncı altında bu imparatorlukların her üçü de, en başta Avusturya-Macaristan, ardından Çarlık Rusyası, en geriden de Osmanlı devleti, adım adım kapitalizmin biçimlerini ithal etmeye başlamışlardı. Dönem zaten Engels'in deyişiyle *tepeden devrimler* çağıydı. Kapitalistleşmede geç kalmış bütün devletler, 19. yüzyılın ikinci yarısında, Bismarck Almanyası'ndan Meiji Japonyası'na kadar eski pre-kapitalist devletin çabalarıyla, erken kapitalistleşmiş ülkelerle rekabet baskısı altında, bazen yaşanmamış, bazen de yaşanmış ama zafere ulaşmamış bir burjuva devriminin görevlerini yerine getirmeye çalışıyorlardı. Bu yüzden Osmanlı'nın da ordusundan banka sistemine, özel mülkiyet hukukundan meşrutiyet düzenine kadar birçok alanda kapitalizmin ve burjuva toplumunun gereklerini yerine getirmeye çalıştığı doğrudur. Ama bunları sistematik hale getiren, burjuva hukukunun evrensel ve soyut eşitliğini hukuk sisteminin temeli haline getiren, özel mülkiyeti kesinkes garanti altına alan, en sonunda da Büyük Depresyon'un yarattığı koşullarda Sovyetler Birliği'nin de etkisi ve desteğiyle planlama temelinde devlet işletmeleri kurarak bu topraklarda sanayi kapitalizmi çağını açan cumhuriyet olmuştur. Süreklilikten söz edenler gerçeklere gözlerini kapatıyorlar. Marksistler açısından bu ne tek başına sevinilecek ne de tek başına yerinilecek bir şeydir. İnsanın insanı sömürmesinde yeni ve daha da vahşi bir dönemin açılışıdır. Ama aynı zamanda üretimi toplumsallaştırarak ve proletaryayı toplumun ana direği haline getirerek sosyalizmi ve sonunda sınıfsız toplumu yakınlaştıran da odur. Marksistler kapitalizmin kapitalizm-öncesi toplumun yerini almasına dünya çapında nasıl bakıyorlarsa Türkiye'de de öyle bakarlar. Ama her halükârda bu gelişmeyi yadsımazlar. Bu anlamda, daha uzun vadeli bakıldığında, Türkiye 1918-1923 arasında bir politik devrim yaşadktan sonra, 1920'li ve 1930'lu yıllarda da bir sosyal devrim yaşamıştır. Bunları *Türkiye'de Sınıf Mücadeleleri* başlığımı taşıyan kitabımızda ayrıntılı olarak anlatmış bulunuyoruz.

11 Marksistler burjuva devrimini gerçekleştiren önderlik olarak Kemalizmi desteklemeli miydi?

Hayır! Her şeyden önce Marksistler açısından Milli Mücadele'ye yaklaşım ile Kemalizm'e yaklaşımı birbirinden ayırmak gerekir. Marksistlerin Milli Mücadele'yi desteklemesi bu hareketin nesnel olarak anti-emperyalist karakteri dolayısıyla zaten gereklidir. Nitekim Türkiye'nin o dönemki komünistleri de (sadece 1920'de Bakû'de kurulan Türkiye Komünist Fırkası değil, Anadolu ve İstanbul'daki komünistler de) Milli Mücadele'yi desteklemiş ve burjuvazinin ve Kemalist önderliğin baskılarına rağmen içinde yer almak için mücadele etmişlerdir. Bunun da ötesinde komünistlerin emperyalizmin projesini boşa çıkarmanın yanı sıra sosyal sorunun (yani sınıfsal sorunun) da çözümü için mücadele etmesi ve burjuvazinin emperyalizmle anlaşması sonucu yarı yolda durması ihtimaline karşı Milli Mücadele'nin başarısını güvence altına alması için, olanaklı olsa mücadelenin önderliğini ele geçirmeye çalışması da gerekirdi. 1920 yılının ikinci yarısında komünistler, daha katışık bir yapıya sahip başka sol akımlarla birlikte, Ekim devriminin ve Sovyet Rusya'nın prestijinin de katkısıyla epeyce güçlenmişlerdir, ama önderliği ele geçirmeleri mümkün olmamıştır. 1920 sonu ve 1921 başında Mustafa Kemal solu geriletmek üzere çok ciddi bir taarruz başlatmış ve büyük ölçüde başarıya ulaşmıştır. Bu taarruz içinde, Mustafa Suphi başkanlığında Bakû'den Anadolu'ya geçen Türkiye Komünist Fırkası heyetindekilerin 28-29 Ocak 1921'de Trabzon açıklarında Karadeniz'de öldürülmeleri en vahim gelişmedir. Ancak bu katliamın gerçek azmettiricisinin kim olduğu hâlâ çözülememiş bir sır olarak duruyor. Genç kuşak Marksistlerin Türk, Rus, Azerbaycan ve başka ülke arşivlerini didik didik ederek gerçeği ortaya çıkarmaları büyük önem taşıyor. Mustafa Suphi ve arkadaşlarını Mustafa Kemal öldürttüyse Kemalizm ile komünizm arasına kan girmiş demektir. Mesele bu kadar yalındır. Ama azmettirici burjuvazinin bir başka gücü veya emperyalizmin ajanları vb. ise bile, Kemalizmin önce 1921 başında, sonra daha kesin biçimde 1922'den itibaren komünist hareketi bastırıldığı açıktır. Bütün ikiyüzlülüğüne rağmen anti-komünist olan Kemalizmin bir burjuva önderlik olarak desteklenmesi gerekmez. Burada uluslararası komünist hareket ile Türkiye komünistlerinin görevleri arasında bir farklılık vardır. Uluslararası hareketin, özellikle Sovyet Rusya'nın, Milli Mücadele'yi desteklemek amacıyla en önde gelen ve gücü 1921 başından itibaren adım adım perçinlenen Kemalist önderliğe de eleştirel ve koşullu bir destek vermesi zorunluydu. Komintern'in görevi ara bir yerde kalıyordu: Emperyalizme karşı Kemalist önderliği, Kemalist önderliğe ve burjuvaziye karşı Türkiye komünizmini desteklemek, sadece desteklemek değil örgütlemek ve yönlendirmek. Sovyet Rusya'nın ve Komintern'in Kemalizme destek zorunluluğu, Komintern'in 2. Kongresi'nde alınan ulusal soruna ilişkin (elbette Rus partisini de bağlayan) kararda yer alan, "ulusal devrimci" hareketlerin emperyalizme karşı desteklenmesi ilke-

sinin bir gereğiydi. Türkiye komünistlerinin görevi ise bir yandan Milli Mücadele davasını desteklerken bir yandan da kendi bağımsız politikalarını geliştirmek, işçi ve köylünün çıkarlarını ileri taşımak ve işçi sınıfının iktidarının yolunu adım adım döşemektir. Bu görev de, aynı kararda yer alan, komünistlerin emperyalizme karşı mücadele görevinden kaçınmasının dev bir hata olacağı, ama komünist partinin bağımsızlığının her durumda korunması ve partinin emperyalizme karşı mücadelesinin yanı sıra işçi ve köylülerin sınıf çıkarları temelinde mücadeleyi de sürdürmesi ilkelerinin mantıksal bir sonucuydu. Cumhuriyet kurulduktan, hele hele 1925'te siyasi baskı Kemalizin dışındaki bütün güçlerin üzerine çullandıktan sonra ise, komünistlerin Kemalizme karşı kesinlikle büyük ve tutarlı bir mücadele başlatması gerekiyordu. Türkiye'nin tarihi komünist hareketi, Stalinizmin başka ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de burjuvaziyle iyi geçinme politikası dolayısıyla Kemalizme muhalefet görevini yerine getirememiştir. Nâzım Hikmet'in önderliğindeki Muhafız TKP bu konuda istisnai bir parantezdir. Onun dışında Türkiye'nin Marksist hareketinin burjuva devletinin Kemalist ideolojisine cepheden karşı çıkışı 1971 hareketini bekleyecektir. Bugün Kemalizm'e açıkça muhalefet eden, ama emperyalizmle mücadeleyi temel görevlerinden biri kabul eden devrimci Marksizm, 1971 hareketinin mirasını Marksist bir zeminde sürdürmektedir.

12 Türkler 20. yüzyılın ilk çeyreğinde Ermeni, Rum ve Süryanileri, cumhuriyetin kuruluşundan sonra da Kürtleri ağır baskılarla ezmişken sizin Türkiye'de herhangi bir ilerici gelişmeden söz etmeniz milliyetçi bir saikin ürünü değil midir?

Değildir. Türk, doğası gereği kötü değildir. Bütün Türklerin kötü olduğu ise kaçıyeni söylenemez. Soykırım, pogrom, katliam, cinayet hemen hemen bütün burjuva ulus devletlerinin tarihinde vardır. İster Kuzey, ister Güney, Amerika kıtasındaki bütün devletler 16.-19. yüzyıllara yayılan soykırımların üzerinde oturuyor. Avrupa'nın birçok ulusunun tarihi (en başta Almanya biri Namibya'da, biri Yahudiler üzerine iki kez, ama aynı zamanda Cezayir'de Fransa, Hindistan'da Britanya, Kongo'da Belçika vb. vb.) soykırımlarla, kitle kırımıyla, pogromlarla, etnik arındırma operasyonlarıyla doludur. Bir imparatorluk geleneğinin mirasçısı Türkler de kendi ulus devletlerini kurarken bu tür zulme çeşitli defalar başvurmuştur. Ermeni soykırımı çok belirgin bir gerçektir. Anadolu'nun diğer Hıristiyan halklarına zulmedildiği doğrudur. Onların mülklerine el konulduğu, Türk burjuvazisinin ilk sermaye birikiminin kısmen bununla elde edildiği doğrudur. Emperyalizme karşı Türklerin birlikte mücadele ettiği Kürtlerin, cumhuriyet kurulumu kurulmaz ağır baskı altına alındığı doğrudur. Ama bu, Türkler "Türk" olduğu, "barbar" olduğu, "Orta Asya steplerinden gelen vahşi boyların geleneğini sürdürdüğü", "Attila'nın

ya da Timurlenk'in torunları olduğu" için olmamıştır. 20. yüzyılın ilk çeyreği, Türk burjuvazisinin ekonomik ve politik olarak tarih sahnesine çıkışı dönemi olduğu için olmuştur. Başka yerde söyledik, tekrarlamaktan bıkmayacağız. Marx, *Kapital*'de, ilk (ya da ilkel) birikimi açıklarken, "sermaye" der, dünyaya "tepeden tırnağa kana ve pisliğe bulaşmış olarak gelir". Soykırımlar, kitle kırımları, pogromlar, Türk burjuvazisinin "kanı ve pisliği"dir! Türkiye solu, Türk milliyetçiliğinden kaçarken, tersinden bir milliyetçi teorinin tuzağına yuvarlanmıştır! Tarihe, bu sefer de Türk milliyetçiliğini yerden yere vururken başka milliyetçiliklerin gözünden bakmaya son verelim. Tarih milletlerin mücadelesi değildir. Bugüne kadar bütün yazılı tarih, sınıf mücadelelerinin tarihi olmuştur!